

Súd: Krajský súd Košice
Spisová značka: 6Co/154/2021
Identifikačné číslo súdneho spisu: 7617215878
Dátum vydania rozhodnutia: 20. 12. 2022
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Andrea Galdunová
ECLI: ECLI:SK:KSKE:2022:7617215878.3

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Košiciach v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Andrey Galdunovej a sudkýň JUDr. Viktórie Midovej a JUDr. Moniky Koščovej v spore žalobcov: 1. Y. L., nar. XX.X.XXXX, bytom L. XX, R., Č. A., 2. Q. L., nar. XX.X.XXXX, bytom L. XX, R., Č. A., zastúpených Mgr. Otom Salokym, advokátom, so sídlom v Prešove, Hlavná 94, proti žalovaným: 1. W. D., nar. XX.X.XXXX, bytom Š. XXX, 2. F. D., nar. XX.X.XXXX, bytom Š. XXX, zastúpených JUDr. Jánom Slovinským, advokátom, so sídlom v Spišskej Novej Vsi, Štefánikovo nám. 13, o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, o odvolaní žalobcov proti rozsudku Okresného súdu Spišská Nová Ves zo dňa 15. októbra 2021 sp. zn. 7C/87/2017

rozhodol:

P o t v r d z u j e rozsudok Okresného súdu Spišská Nová Ves zo dňa 15. októbra 2021 č.k. 7C/87/2017-263.

Ne p r i z n á v a stranám sporu náhradu trov odvolacieho konania.

o d ô v o d n e n i e :

1. Okresný súd Spišská Nová Ves (ďalej len súd prvej inštancie alebo len súd) rozsudkom zo dňa 15. októbra 2021 č.k. 7C/87/2017-263 žalobu zamietol (výrok I.) a žalovaným v 1. a 2. rade priznal právo na náhradu trov konania v rozsahu 100 % (výrok II.).

2. Rozhodol tak o žalobe, ktorou sa žalobcovia domáhali určenia vlastníckeho práva k stavbe - k rodinnému domu č. súp. 168, postavenému na parc. KN - C č. 659 v kat. území Švedlár s tvrdením, že predmetná stavba v celosti patrí do bezpodielového spoluvlastníctva žalobcov. V odôvodnení žaloby uviedli, že v roku 1963 požiadali Miestny národný výbor vo Švedlári o pridelenie stavebnej parcely za účelom výstavby rodinného domu. Vtedy im bola pridelená parcela, za ktorú aj zaplatili a začali s výstavbou rodinného domu, ktorú dokončili do úrovne venca bez strechy. Žalobca v 1. rade dňa 1. 8. 1963 nastúpil na základnú vojenskú službu, preto sa v stavebných prácach nepokračovalo. Nakoľko bola stavba postavená na mokrinách a nebola zastrešená, vplyvom počasia, dažďa a tuhej zimy došlo k zrúteniu obvodových múrov. Na jar v roku 1964 im MNV Švedlár prideliť náhradnú parcelu, a to parcelu, ktorá je toho času označená KN - C č. 659 - zastavané plochy a nádvoria o výmere 520 m², na ktorej začali s výstavbou rodinného domu. V tom istom roku svojpomocne (za pomoci rodiny a známych) vybudovali základy domu, prízemie s dvomi miestnosťami a pivnicou. Pri týchto prácach im najviac pomáhal brat žalobkyne v 2. rade a žalovaného v 1. rade - Q. D. a ich strýko N. D.. Na stavbu dohliadal H. C. - bratranec žalobkyne v 2. rade. Žalobca v 1. rade sa po skončení základnej vojenskej služby 31. 7. 1965 vrátil domov a žalobcovia takto spoločne pokračovali v stavbe nadzemného podlažia a podkrovia za pomoci N. D., murára Y. A.T. a tesára C. L.. V roku 1967 bola stavba zastrešená eternitovou strechou, podkrovie z finančných dôvodov zostalo nedokončené. Stavba však už bola obývateľná. Bolo v nej 7 miestností, z toho 2 na prízemí a 5 s komorou v nadzemnom podlaží. Žalobcovia v roku 1968 z finančných dôvodov odišli za prácou do Česka, a to spoločne so žalovanými v 1. a 2. rade. V postavenom

rodinnom dome zostali bývať N. D. s manželkou G. D., ktorí sa o tento dom súp. č. 168 starali, aby nedošlo k jeho poškodeniu a zničeniu, ako sa to stalo s predchádzajúcou stavbou. Žalobcovia pracovali v Čechách v JZD Kasalice a na adrese Pravy č. 17, neskôr na č. 23 mali nahlásený prechodný pobyt. V roku 1972 sa žalobcovia s deťmi Y. K. Q. (nar. v roku 1962 a v roku 1966) vrátili na Slovensko do domu č. 168 vo Švedlári, kde mali hlásený aj trvalý pobyt. Deti žalobcov tu pokračovali v školskej dochádzke, avšak asi po trištvrte roku sa opäť vrátili do Čiech, kde sa usadili na trvalo. Nikdy však neurobili žiaden úkon, ktorým by previedli vlastníctvo k rodinnému domu č. súp. 168 vo Švedlári na inú osobu, alebo ktorým by sa vlastníctva k domu vzdali. V rodinnom dome nechali bývať strýka a tetu, teda manželov N. K. G. D.. V Čechách bývali žalobcovia aj žalovaní na spoločnej adrese v obci Pravy č. 17. V roku 1970 sa žalovaným narodil syn W.. Títo sa ešte v tom roku vrátili na Slovensko do obce Švedlár, kde bývali u rodičov Q. L. a W. D., a to v dome č. súp. 174, v ktorom mali od roku 1965 hlásený trvalý pobyt. Žalovaní si postavili (s výstavbou začali v roku 1971) vlastný rodinný dom vedľa rodičovského domu, v ktorom však mali dlhodobé spory s ďalšími susedmi - manželmi R.. Preto sa rozhodli v roku 1983 svoj rodinný dom predať C. K. H. D., o čom spísali kúpnu zmluvu na MNV vo Švedlári. Vtedy sa N. K. G. D. nad nimi zľutovali a bez súhlasu a vedomia žalobcov, kým si žalovaní zabezpečia iné vlastné trvalé bývanie, umožnili sa im nasťahovať do rodinného domu postaveného žalobcami. V roku 1984 G. D. zomrela a následne v roku 1985 v Pardubickej nemocnici aj N. D.. Zomreli nemajetní. Obom pohreb zabezpečovali žalobcovia a žalobkyňa v 2. rade uhrádza aj nájomné za ich hrobové miesta.

3. Zohľadnil aj stanovisko žalovaných, ktorí navrhli žalobu ako nedôvodnú zamietnuť s tým, že svoje vlastnícke právo k predmetnej nehnuteľnosti (stavbe) odvodzujú od právneho predchodcu, a to pôvodného zhotoviteľa stavby N. D., od ktorého predmetnú nehnuteľnosť kúpili na základe ústnej kúpnej zmluvy za 50.000,- Kčs a vlastníctvo k pozemku odvíjajú od práva osobného užívania k pozemku, ktoré prechádza s prevodom vlastníctva stavby na pozemku postavenej na nadobúdateľa stavby. Dom nerušene užívali približne od roku 1970. Poukázali na ustanovenie § 198 Občianskeho zákonníka platného od 1. 4. 1964 do 1. 1. 1992, v zmysle ktorého právo osobného užívania pozemkov slúžilo k tomu, aby si občania na pozemkoch mohli vystavať rodinný dom, rekreačnú chatu, alebo garáž, alebo zriadiť záhradu. Toto právo bolo možné zriadiť aj k pozemkom, na ktorých tieto stavby už boli vystavané, pričom stavba musela spĺňať kritéria osobného vlastníctva, teda muselo ísť o dom postavený v osobnom vlastníctve. Konceptia Občianskeho zákonníka platného v rozhodnom čase vychádzala zo zásadnej spätosti vlastníctva stavby alebo bytu s právom osobného užívania pozemku. Táto zásada znamenala, že subjektom práva osobného užívania pozemku a subjektom vlastníckeho práva k stavbe, ktorá sa na ňom nachádza, môže byť len jeden a ten istý občan. Žalovaní majú za to, že ich vlastnícke právo k predmetnej stavbe rodinného domu je nesporne preukázané a v čase vydania rozhodnutia o pridelení pozemku do osobného užívania boli preukázateľne aj vlastníkmi stavby. Súčasný zápis na LV č. 441 v kat. území Švedlár, podľa ktorého sú vedení len ako vlastníci parcely č. 659, považujú za nesprávny, spôsobený nesprávnym výkladom dobovej právnej úpravy zo strany príslušnej správy katastra, ktorá pri zápise vlastníckeho práva vychádzala len z ustanovenia § 872 ods. 1 prechodných ustanovení Občianskeho zákonníka.

4. Právne vec posúdil podľa § 127, § 143, § 128 ods. 1, § 133, § 130 ods. 1 a § 221 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1.4.1964 do 31.3.1983 spolu s § 198 ods. 1, § 217, § 218 ods. 1,2 a § 221 ods. 1 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1.4.1964 do 31.12.1991 a dospel k záveru, že návrh žalobcov nie je dôvodný.

5. Za nesporné považoval tvrdenie žalobcov, že sa podieľali na výstavbe rodinného domu č. súp. XXX postavený na parc. C - KN XXX v kat. území Š., a to za výdatnej pomoci - fyzickej účasti N. D. a ďalších príbuzných. Z dokazovania predovšetkým predloženej fotodokumentácie súd vzal za preukázané, že už v roku 1967 bola osadená strecha, teda rodinný dom, ako stavba, existoval, ako spôsobilý predmet vlastníctva - samostatná vec. Nebolo ďalej sporné ani tvrdenie, že v rodinnom dome bývali žalobcovia so strýkom N. D. a jeho manželkou a že do rodinného domu sa prisťahovali aj žalovaní.

6. Sporným bolo tvrdenie žalobcov o pridelení parcely č. KN - C XXX o výmere 520 m² do ich osobného užívania na výstavbu rodinného domu. U žalobcov absentuje akýkoľvek dôkaz preukazujúci, žeby im mala byť pridelená či už v roku 1963 alebo v roku 1964 akákoľvek parcela, ktorá bola vo vlastníctve Československého štátu.

7. Súd pri rozhodovaní o nároku žalobcu vychádza z právnej úpravy platnej v danom období, keď v zmysle § 217 Občianskeho zákonníka (v znení účinnom v období, kedy malo dôjsť k započatiu a tvrdenému ukončeniu stavby žalobcami) rodinný dom mohol byť v osobnom vlastníctve v tom prípade, ak bol vystavaný užívateľom na pozemku na ten účel určenom. Zároveň v zmysle § 221 Občianskeho zákonníka, ak zriadil na pozemku stavbu občan, ktorý nebol oprávnený pozemok užívať alebo ktorý bol oprávnený ho užívať na iný účel rozhodoval o vlastníctve k stavbe súd. Stavebníkovi mohol vlastníctvo k stavbe priznať len ak boli preto dôvody hodné osobitného zreteľa a zároveň súd mohol rozhodnúť, že stavebník je povinný stavbu na svoj náklad odstrániť. S účinnosťou od 1.4.1964 tak Občiansky zákonník umožňoval občanom prostredníctvom práve osobného užívania stavať na cudzom pozemku, ale v prípade ak občan zriadil stavbu na pozemku, ktorý nebol oprávnený užívať, alebo na ktorom v rámci užívania nemal právo stavby, rozhodoval o vlastníctve stavby súd v zmysle ust. § 221 OZ. Pretože konanie stavebníka bolo v takomto prípade neoprávneným zásahom do práv vlastníka alebo užívateľa pozemku, toto ustanovenie umožňovalo súdu priznať vlastníctvo stavby neoprávnenému stavebníkovi iba výnimočne a to vtedy, ak preto boli dané dôvody hodné osobitného zreteľa. Inak v zásade súd priznal vlastníctvo stavby vlastníkovi pozemku alebo nariadil odstránenie stavby na náklady stavebníka.

8. Dokazovaním mal za preukázané, že výstavbu sporného rodinného domu realizovali žalobcovia spolu s ďalšími príbuznými, pričom v danom prípade sa jednalo o neoprávnenú stavbu. Konštatoval, že žalobcovia v konaní žiadnymi relevantnými dôkazmi nepreukázali existenciu dôvodov hodných osobitného zreteľa, na základe ktorých by im bolo možné výnimočne priznať vlastnícke právo k predmetnému rodinnému domu. Žalobcovia, ako stavebníci, nevyužili svoje právo podľa ustanovení § 221 Občianskeho zákonníka platného v rozhodnom období, kedy stavbu realizovali, nedomáhali sa vlastníckeho práva k tejto stavbe žalobou podanou na súd. Z uvedeného dôvodu podľa súdu prvej inštancie v tomto konaní nebolo možné vyhovieť žalobcom. Tvrdenie žalobcov, že súd pri posudzovaní daného sporu musí vychádzať zo zásady, že za vlastníka stavby sa od počiatku považuje stavebník, a to aj v prípade jeho protiprávneho postupu spočívajúceho v zriadení neoprávnenej stavby podľa ustanovení § 221 Občianskeho zákonníka, je v rozpore s vykonanými dôkazmi, z ktorých nevyplýva, žeby stavebníkmi spornej nehnuteľnosti boli iba žalobcovia, a práve tento rozpor bráni tomu, aby súd v danom prípade aplikoval doterajšiu judikatúru a súdnu prax, na ktorú žalobcovia pri rozhodovaní o ich výlučnom vlastníctve k spornému rodinnému domu poukazujú (rozhodnutie R 53/1973).

9. V konaní nebolo sporné tvrdenie žalovaných, ktoré vyplývalo z relevantných dôkazov nimi predložených (rozhodnutie o pridelení pozemku do osobného užívania žalovaným č. Fin224/89-Pá zo dňa 6.4.1989, z ktorých je zrejmé, že do času tohto rozhodnutia bol predmetný pozemok vo vlastníctve Československého štátu a v správe MNV Švedlár), že žalovaní v 1. a 2. rade sú bezpodielovými spoluvlastníkmi parcely č. XXX - zastavané plochy a nádvoria o výmere 520 m² v 1/1 zapísanej na LV č. XXX, v kat. území Š., a to na základe dohody o zriadení práva osobného užívania pozemku registrovanej na Štátnom notárstve v Spišskej Novej Vsi pod č. RII 467/89 registrovanej na základe rozhodnutia o pridelení pozemku do osobného užívania, ktoré vydal Okresný národný výbor, finančný odbor v Spišskej Novej Vsi, dňa 6. 4. 1989. Rovnako nebolo sporné tvrdenie žalovaných, že títo po návrate z Českej republiky najneskôr od roku 1989, teda odkedy im bolo pridelené právo osobného užívania k pozemku, žalovaní predmetnú nehnuteľnosť od tohto času nerušene užívali, a to až do roku 2016, túto nehnuteľnosť zveľadovali, teda investovali do nej.

10. Tvrdenie žalobcov, že žalovaní neodkúpili spornú nehnuteľnosť od N. D. za kúpnu cenu 50.000,- Kčs a tvrdenie o neplatnosti predmetného právneho úkonu - kúpnej zmluvy, pretože žiadna písomná kúpna zmluva medzi žalovanými a N. D. a jeho manželkou písomne uzavretá nebola a z dôvodu absencie registrácie písomnej kúpnej zmluvy, súd považoval za irelevantné pre posúdenie otázky vydržania zo strany žalovaných.

11. Súd poukázal na to, že tvrdenie žalovaných o odkúpení rodinného domu bolo akceptované aj štátom, čo vyplýva z rozhodnutia Okresného národného výboru v Spišskej Novej Vsi č. 1065/89 zo dňa 23. 1. 1990, ktoré bolo vydané v rámci stavebného konania, kedy žalovaní podali žiadosť o vydanie stavebného povolenia na novostavbu rodinného domu na parc. č. XXX, ktorá už bola v tom čase v ich bezpodielovom spoluvlastníctve. Konceptia Občianskeho zákonníka platného v rozhodnom čase vychádzala zo zásadnej spätosti vlastníctva stavby s právom osobného užívania pozemku s poukazom na § 198 ods. 1 a § 218 ods. 1 Občianskeho zákonníka, ktorú zásadu uznávala aj súdna prax (R 84/1967 a R 78/1969), čo znamenalo, že subjektom práva osobného užívania pozemku a subjektom

vlastníckeho práva k stavbe, ktorá sa na ňom nachádzala, mohol byť len jeden a ten istý občan. Bolo v rozpore s účelom a povahou práva osobného užívania pozemkov, ak by sa toto právo zriadilo jednému občanovi a vlastnícke právo k stavbe, ktorá na pozemku stojí, by patrilo inému občanovi alebo organizácii (obdobne rozhodnutie 2Cz7/71). Uvedené súd zohľadnil pri posudzovaní nadobudnutia vlastníckeho práva k spornej nehnuteľnosti žalovanými a v závere vzal za preukázané, že nie žalobcovia, ale žalovaní splňajú zákonné podmienky na určenie vlastníckeho práva k spornej nehnuteľnosti.

12. O trovách konania rozhodol podľa § 255 ods. 1 v spojení s § 262 ods. 1,2 CSP a priznal nárok na náhradu trov konania žalovaným, ktorí boli v konaní úspešní voči žalobcom v celom rozsahu.

13. Proti uvedenému rozsudku podali žalobcovia v zákonnej lehote odvolanie z dôvodov podľa § 365 ods. 1 písm. d/,f/ a h/ CSP a navrhli, aby odvolací súd napadnutý rozsudok zmenil tak, že určí, že predmetná nehnuteľnosť patrí v celosti do bezpodielového spoluvlastníctva žalobcov.

14.1. Žalobcovia vytykajú rozsudku súdu prvej inštancie, že tento je nezákonný, nepreskúmateľný a arbitrárny, pričom jeho odôvodnenie považujú za neúplné a nedostatočne výstižné. Považujú za nepravdivé a nemajúce oporu vo vykonanom dokazovaní konštatovanie súdu, že z vykonaných dôkazov nevyplýva, že by stavebníkmi spornej nehnuteľnosti boli iba žalobcovia, ktorý rozpor bráni tomu, aby súd aplikoval doterajšiu judikatúru a súdnu prax, na ktorú žalobcovia poukazujú (že za vlastníka stavby sa od počiatku považuje stavebník). Opakovane dôvodili, že oni ako stavebníci zhotovili sporný dom pre seba za pomoci širšieho príbuzenstva a známych. Takáto pomoc pri výstavbe ich nezbavili vlastníctva domu ani neurobila z osôb, ktorí vypomáhali automaticky stavebníkov sporného domu. Domnievajú sa, že výpoveďami žalobcov a čestnými vyhláseniami svedkov boli bezpochyby ozrejmene okolnosti výstavby domu, a to tak, že stavebníkmi boli iba žalobcovia. Žalobcovia majú za to, že súd postupoval v rozpore s ust. § 191 ods. 1 CSP, nevzal do úvahy čestné vyhlásenie svedkov, nevyhodnotil ich, ani náležite nevysvetlil z akého dôvodu na ne neprihliadol. Opakovane poukázali na to, že za vlastníka stavby od počiatku považuje stavebník, a to aj v prípade jeho protiprávneho postupu spočívajúceho v zriadení neoprávnenej stavby podľa ust. § 221 OZ v znení účinnom od 1.4.1964 do 31.12.1991, k čomu dospela súdna prax, konkrétne poukázali na rozhodnutie R 53/1973.

14.2. Žalobcovia ďalej namietali nesprávny poukaz súdu na ust. § 221 Občianskeho zákonníka účinného do 31.12.1991, ktoré je v súčasnosti bez právneho významu, pretože v čase, keď bolo účinné, nebol podaný žiaden návrh na určenie vlastníckeho práva k spornému domu ako neoprávnenej stavby, ktoré konanie neiniciovali žalobcovia ako stavebníci, ani N. D., od ktorého žalovaní odvodzujú svoje vlastnícke právo, ani štát. Podat' návrh na súd podľa ust. § 221 OZ bolo možné podľa názoru žalobcov iba do 31.12.1991. Žalobcovia majú za to, že vzhľadom na absenciu súdneho rozhodnutia o určenie vlastníckeho práva k neoprávnenej stavbe podľa ust. § 221 OZ v znení účinnom do 31.12.1991 je potom nutné vychádzať zo zásady, že vlastníkom stavby je stavebník, teda žalobcovia. Keďže uvedené ustanovenie stratilo účinnosť, nie je možné zaoberať sa ne/existenciou dôvodov hodných osobitného zreteľa za účelom priznania vlastníckeho práva k spornému domu a požadovať od žalobcov, aby toho času preukazovali ich existenciu.

14.3. Ďalej žalobcovia vytykali súdu nesprávnu úvahu o tom, že nepredložili dôkazy na preukázanie svojho tvrdenia, že žalovaní neodkúpili spornú nehnuteľnosť od N. D., pričom zdôraznili, že súd tak nerešpektoval tzv. negatívnu dôkaznú teóriu, podľa ktorej od nikoho nemožno požadovať, aby preukazoval reálnu neexistenciu určitej skutočnosti, negatívnu skutočnosť - niečo, čo sa nestalo, čo neexistuje. Zároveň namietali, že súd sa nevysporiadal s ich námietkami, že údajná kúpna zmluva, ktorou mali žalovaní nadobudnúť vlastnícke právo, je z dôvodu nedostatku zákonom požadovanej formy absolútne neplatným právnym úkonom, a že nebola registrovaná príslušným štátnym notárstvom, v dôsledku čoho žalovaný nemohli platne a účinne nadobudnúť vlastnícke právo k spornému rodinnému domu. Na absolútnu neplatnosť pritom je súd povinný prihliadať ex offo. Zároveň majú žalobcovia za to, že vzhľadom na uvedené nedostatky tvrdenej kúpnej zmluvy žalovaní nemohli byť ani dobromyseľní v tom, že sú vlastníkmi sporného domu. Žalovaní sa nemohli chopiť držby sporného domu na základe absolútne neplatnej zmluvy, ktorá nebola registrovaná štátnym notárstvom, čo súd nebral do úvahy.

15. Žalovaní sa k podanému odvolaniu nevyjadrili.

16. Krajský súd v Košiciach ako odvolací súd (§ 34 CSP) prejednal odvolanie žalobcov ako podané včas oprávnenými osobami proti rozhodnutiu, proti ktorému je odvolanie prípustné, bez nariadenia odvolacieho pojednávania v zmysle ust. § 385 ods. 1 CSP a contrario v rozsahu vyplývajúcom z ust. §

379 CSP a § 380 CSP a z hľadísk uplatnených odvolacích dôvodov (§ 365 ods. 1 písm. d/, f/ a h/ CSP) a dospel k záveru, že odvolaniu žalobcov nie je možné vyhovieť.

17. Rozsudok je vo výroku vecne správny, preto ho odvolací súd v zmysle ust. § 387 ods.1 CSP potvrdil.

18. Rozsudok bol verejne vyhlásený na Krajskom súde v Košiciach dňa 20. decembra 2022 o 09.10 hod. v pojednávacej miestnosti č. dv. 202, II. poschodie, pričom miesto a čas verejného vyhlásenia rozhodnutia boli zverejnené dňa 13.12.2022 na úradnej tabuli Krajského súdu v Košiciach v zmysle ust. § 219 ods. 1,3 CSP.

19. Žalobcovia uplatnil odvolacie dôvody podľa ust. § 365 ods.1 písm. d/, f/a h/ CSP, t.j. , že konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (d), že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam (f) a rozhodnutie súdu prvej inštancie vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci (h).

20. Odvolací súd dospel k záveru, že uplatnené odvolacie dôvody neboli naplnené.

21. K odvolacej námietke žalobcov, že rozhodnutie súdu prvej inštancie je nepreskúmateľné (nie je dostatočne odôvodnené), odvolací súd uvádza, že aj keď právo na určitú kvalitu súdneho konania, ktorého súčasťou je aj právo na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia je jedným z aspektov práva na spravodlivý proces, v danom prípade rozsudok súdu prvej inštancie spĺňa kritéria pre odôvodnenie rozhodnutí podľa ust. § 220 ods. 2 CSP a nemožno ho považovať za nepreskúmateľný. Súd prvej inštancie dostatočne vysvetlil svoje úvahy, na základe ktorých dospel k záveru, že žaloba nie je dôvodná.

22. Súd prvej inštancie vykonal vo veci dokazovanie v dostatočnom rozsahu pre náležité zistenie skutkového stavu, vykonanie ďalších dôkazov nebolo potrebné, vykonané dôkazy vyhodnotil podľa ust. § 191 a § 192 CSP, z týchto dôkazov dospel k správnym skutkovým zisteniam, na ktorých aj založil svoje rozhodnutie, zo zisteného skutkového stavu vyvodil aj správny právny záver.

23. Žalobcovia v odvolaní argumentujú skutočnosťami, ktoré uvádzali už v konaní pred súdom prvej inštancie a s ktorými sa súd náležite a správne vysporiadal pri rozhodovaní daného sporu, preto ich odvolacie námietky nie sú spôsobilé spochybníť vecnú správnosť napadnutého rozsudku a neumožňujú prijať iné závery.

24. Súd svoje úvahy, ako dospel k skutkovým a právnym záverom, podrobne uviedol v odôvodnení napadnutého rozsudku s poukazom na zistený skutkový stav a právne predpisy, ktoré aplikoval a odôvodnenie rozsudku dáva odpoveď na odvolacie námietky žalobcov.

25. Odvolací súd sa v celom rozsahu stotožňuje s dôvodmi napadnutého rozsudku, na tieto odkazuje (§ 387 ods. 2 CSP) a na zdôraznenie správnosti napadnutého rozsudku uvádza nasledovné:

26. Žalobcovia sa v tomto konaní domáhajú určenia, že stavba - rodinný dom súp. č. 168, postavený na parcele KN-C č. 659 v kat. úz. Švedlár v celosti patrí do ich bezpodielového spoluvlastníctva. Sporným pritom v konaní nebolo, že parcela č. 659, zastavané plochy a nádvoria o výmere 520 m², zapísaná na LV č. XXX v kat. úz. Švedlár, je v bezpodielovom spoluvlastníctve žalovaných v 1. a 2. rade (toho času), pričom žalovaným bola táto parcela pridelená do osobného užívania a bola uzatvorená dohoda o zriadení práva osobného užívania pozemku, ktorá bola registrovaná na štátnom notárstve v Spišskej Novej Vsi pod č. RII 467/89 na základe rozhodnutia o pridelení pozemku do osobného užívania, ktoré vydal Okresný národný výbor v Spišskej Novej Vsi dňa 6.4.1989. Do toho času bol predmetný pozemok vo vlastníctve československého štátu a v správe MNV Švedlár.

27. V konaní nebolo sporným, že neexistujú žiadne listinné dôkazy - prídellové listiny a pod., preukazujúce, že by došlo k prideleniu predmetnej parcely č. 659 v kat. úz. Švedlár akejkoľvek osobe na výstavbu rodinného domu v rokoch 1963-1964 (až do roku 1989, kedy bola parcela pridelená žalovaným). Nespornou je zároveň skutočnosť, že nebolo vydané žiadne stavebné povolenie na výstavbu rodinného domu č. 168 v kat. úz. Švedlár.

28. Žalobcovia odôvodňujú svoje vlastnícke právo k stavbe rodinného domu originárnym nadobudnutím vlastníctva na základe stavby (pričom sa jedná o stavbu postavenú na cudzom pozemku), preto súd musel predovšetkým ujasniť, podľa akého práva má vec posudzovať. Vzniknutý vzťah medzi vlastníkom pozemku a stavebníkom, tak čo do jeho vzniku, ako aj čo do nárokov z postavenia stavby vzniknutých treba posudzovať podľa predpisov platných v čase, kedy došlo ku stavbe, teda kedy bola stavba dokončená. Pre posúdenie okamihu vzniku stavby je rozhodujúci čas, v ktorom sa stavba vybudovala minimálne do takého štádia, kedy už jednoznačne a nezameniteľným spôsobom bolo zrejmé aspoň dispozičné riešenie prvého nadzemného podlažia tak, ako to správne ustálil aj súd prvej inštancie.

29. Z vykonaného dokazovania jednoznačne vyplynulo, že rodinný dom existoval ako spôsobilý predmet vlastníctva - samostatná vec v roku 1967, ktorú skutočnosť žiadna zo strán nespochybňovala.

30. V zmysle § 133 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 01.04.1964 do 31.12.1991 osobné vlastníctvo k veci bolo možné nadobudnúť kúpou, darom alebo inou zmluvou, dedením, rozhodnutím štátneho orgánu alebo na základe iných skutočností ustanovených zákonom. (Ustanovenie obsahovo zodpovedajúce súčasnému ust. § 132 ods. 1 Občianskeho zákonníka)

31. Podľa § 217 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. 4. 1964 do 31.12.1991 rodinný domček, rekreačná chata alebo garáž vystavané užívateľom na pozemku na ten účel určenom sú v jeho osobnom vlastníctve.

32. V zmysle § 221 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 01.04.1964 do 31.03.1983 ak zriadi na pozemku stavbu občan, ktorý nie je oprávnený pozemok užívať alebo ktorý je oprávnený ho užívať na iný účel, rozhodne o vlastníctve k stavbe súd. Stavebníkovi môže však vlastníctvo k stavbe priznať, len ak sú pre to dôvody hodné osobitného zreteľa. Súd môže tiež rozhodnúť, že stavebník je povinný stavbu na svoj náklad odstrániť.

33. V konaní teda nebolo sporným, že predmetná stavba je stavbou nepovolenou (čiernou), pretože stavebník nemal na stavbu oprávnenie podľa verejnoprávnych predpisov a zároveň stavbou neoprávnenou, nakoľko sa jednalo o stavbu na pozemku iného (cudzom pozemku) bez toho, aby mal stavebník súkromnoprávne oprávnenie od vlastníka pozemku. Od vystavania až doposiaľ nie je zapísané vlastníctvo žiadnej osoby k predmetnej stavbe.

34. Je pravdou, že aj dobová judikatúra vo vzťahu k OZ v znení účinnom do 31.3. 1983 ustálila, že za vlastníka stavby sa považuje stavebník aj v prípade neoprávnenej stavby. Súd prvej inštancie však správne poukázal na to, že tomu tak je iba v prípade ak je jednoznačne preukázané kto je stavebník. Odvolací súd zároveň zdôrazňuje, že v zmysle platnej právnej úpravy účinnej v čase zriadenia stavby (§ 221 OZ v znení účinnom od 01.04.1964 do 31.03.1983), rozhodoval o vlastníctve k stavbe súd.

35. V konaní nebolo sporným, že ani žalobcovia, ani manželia D. (od ktorých žalovaní odvodzujú svoje vlastníctvo) a ani žiadne iné osoby, nevyužili právo podľa ust. § 221 OZ a nedomáhali sa vlastníckeho práva k tejto stavbe žalobou podanou na súd. Takúto žalobu nepodal ani štát (vlastník pozemku), ani správca pozemku.

36. Odvolací súd dáva za pravdu žalobcom, že podať návrh na súd podľa ust. § 221 OZ bolo možné iba do 31.12.1991 a keďže toto ustanovenie stratilo účinnosť prijatím zák. č. 509/1991 Zb. v súčasnosti už nie je možné rozhodovať na základe tohto neexistujúceho a neúčinného ustanovenia.

37. Vzhľadom na nespornú skutočnosť, že k vzniku stavby ako samostatnej veci došlo za účinnosti Občianskeho zákonníka v znení účinnom do 31.12.1991 aj predmetný prípad vzniku oddeleného vlastníctva stavby a pozemku sa spravoval dovtedajšími predpismi, teda Občianskym zákonníkom účinným do 31.12.1991, pričom žalobcovia do 31.12.1991 nepodali žalobu na súd a ten nerozhodol o ich vlastníctve vo vzťahu k predmetnej stavbe, odvolací súd vychádza z úvahy, že po nadobudnutí účinnosti novely OZ zák. č. 509/1991 Zb. už je možné posudzovať ich vlastnícke právo iba na základe ustanovení o vydržaní.

38. K zákonným predpokladom vydržania patria:

a) nadobúdateľ je oprávneným držiteľom veci po celú vydržaciú dobu, pričom tvrdenie držiteľa o tom, že mu vec patrí a že s ňou nakladal ako s vlastnou, musí byť podložené konkrétnymi okolnosťami, z ktorých sa dá usúdiť, že toto presvedčenie držiteľa bolo po celú vydržaciú dobu dôvodné.

b) nepretržitosť vydržacej doby, ktorou je neprerušovaný stav užívania predmetu vydržania počas zákonom ustanovenej doby, ktorá je pri nehnuteľnostiach desať rokov. Plynutie vydržacej doby je pretrhnuté vtedy, ak držiteľ prestane byť dobromyseľný alebo prestane nakladať s vecou ako s vlastnou.

39. Problematika nadobudnutia vlastníckeho práva vydržaním je v rozhodovacej praxi najvyššieho súdu konštantne ustálená. NS SR v rozhodnutí z 22. februára 2018 sp. zn. 3 Cdo 147/2016 publikovanom v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR pod č. 62/2018 uviedol, že k predpokladom vydržania vlastníckeho práva zaujal už právne závery v mnohých rozhodnutiach: V rozhodnutí sp. zn. 2 Cdo 271/2007 najvyšší súd uviedol, že "predpokladom vydržania je skutočnosť, že držiteľ je so zreteľom na všetky okolnosti dobromyseľný, že mu vec alebo právo patrí. Posúdenie toho, či držiteľ je so zreteľom na všetky okolnosti dobromyseľný, že mu vec patrí, nemôže vychádzať len z posúdenia subjektívnych predstáv držiteľa. Dobromyseľnosť držiteľa musí byť ale posudzovaná z objektívneho hľadiska, t.j. či držiteľ pri zachovaní náležitej opatrnosti, ktorú možno s prihliadnutím na okolnosti konkrétneho prípadu na každom subjekte požadovať, mal alebo mohol mať pochybnosti, že užíva veci, ktorých vlastníctvo nenadobudol". V súlade s tým najvyšší súd v rozhodnutí sp. zn. 5 Cdo 49/2010 konštatoval, že "dobromyseľnosť, ako vnútorný psychický stav, je potrebné objektivizovať s prihliadnutím na všetky okolnosti, za ktorých došlo k faktickému nakladaniu s vecou, resp. vykonávaniu práva pre seba. Z týchto okolností potom možno usúdiť, či držiteľ mohol, alebo nemohol rozpoznať, že mu vec alebo právo skutočne patrí. Okolnosťami, ktoré môžu svedčiť pre záver o existencii dobrej viery, sú aj okolnosti týkajúce sa právneho dôvodu nadobudnutia práva (právneho titulu), teda tzv. uchopenia sa držby. Subjektívny pocit držiteľa nemôže byť sám osebe podkladom pre vydržanie, ak nie je tento pocit vyvolaný okolnosťami objektívne nasvedčujúcimi oprávnenosti držby práva". Najvyšší súd v rozhodnutí sp. zn. 3 Cdo 12/2010 na vyššie uvedené nadviazal konštatovaním, podľa ktorého "posúdenie, či držiteľ v dobrej viere je alebo nie je, treba vždy hodnotiť objektívne a nie iba zo subjektívneho hľadiska (osobného presvedčenia) samého účastníka, a vždy treba brať do úvahy, či držiteľ pri bežnej (normálnej) opatrnosti, ktorú možno vzhľadom na okolnosti a povahu daného prípadu od každého požadovať, nemal alebo nemohol mať po celú vydržaciú dobu dôvodné pochybnosti o tom, že mu vec (právo) patrí. Dobrá viera držiteľa sa musí vzťahovať aj k okolnostiam, za ktorých vôbec mohlo vlastnícke právo vzniknúť, teda aj k právnomu dôvodu (titulu) vzniku vlastníctva. Aj v ďalších rozhodnutiach (viď napríklad 4 Cdo 287/2006 a 5 Cdo 234/2009) najvyšší súd vysvetlil, že medzi základné okolnosti, ktoré budú svedčiť o oprávnenosti držby veci patrí aj okolnosť, ako vec (držiteľ) nadobudol, či mu svedčí nejaký nadobúdaci titul. Na uvedené rozhodnutia nadväzovali ďalšie rozhodnutia NS SR napr. sp. zn. 4Cdo/91/2021 zo dňa 25. mája 2022.

40. Odvolací súd má za to, že len na základe dôkazov navrhnutých žalobcami a vykonaných pred súdom nemožno uznať tvrdenie žalobcu o nadobudnutí vlastníckeho práva k predmetnému rodinnému domu výstavbou, o ich dobromyseľnosti a o neprerušovanom stave užívania predmetu vydržania počas zákonom ustanovenej doby za preukázané.

41. Nakoľko žalobcovia svoje vlastníctvo odvodzujú od výstavby, bolo potrebné posúdiť, či dostatočným spôsobom v konaní preukázali, že boli výlučne oni staviteľmi predmetnej nehnuteľnosti, a teda či sa mohli dôvodne domnievať, že sa stali vlastníkmi tohto domu a takýmto spôsobom preukázali svoju dobromyseľnosť.

42. Aj keď možno súhlasiť s tvrdením žalobcov, že vo všeobecnosti za vlastníka stavby sa od počiatku považuje stavebník, súd prvej inštancie správne konštatoval, že žalobcovia neunesli dôkazné bremeno na preukázanie, že by stavebníkmi spornej nehnuteľnosti boli iba oni. Žalobcovia v konaní nepreukázali, že by im bol predmetný pozemok pridelený do osobného užívania za účelom výstavby rodinného domu, rovnako nepreukázali, že im bolo udelené stavebné povolenie, či kolaudačné rozhodnutie. Odvolací súd sa nestotožňuje ani s názorom odvolateľov, že vykonanými dôkazmi boli jednoznačne ozrejmene a preukázané okolnosti výstavby sporného rodinného domu, naopak z predložených dôkazov nemožno jednoznačne ustáliť, že stavebníkmi rodinného domu boli práve žalobcovia, resp. či stavebníkmi boli iba žalobcovia.

43. Z vykonaného dokazovania vyplýva, že stavbu realizovali viaceré osoby, a to okrem žalobcov aj manželia D., ktorí následne v predmetnom dome bývali a to až do svojej smrti. Pokiaľ žalobcovia poukazujú na čestné prehlásenia svedkov, odvolací súd zdôrazňuje, že v týchto prehláseniach sú nejasnosti týkajúce sa času výstavby. Odvolací súd považuje uvedené nezrovnalosti týkajúce sa časového zaradenia výstavby, ktorú mali žalobcovia realizovať, za podstatné najmä s poukazom na tú skutočnosť, že samotní žalobcovia uvádzajú, že najprv započali výstavbu iného rodinného domu. Nie je preto možné jednoznačne ustáliť, že svedkovia, ktorých čestné prehlásenie bolo doložené do spisu, uvádzajú tvrdenia týkajúce sa práve spornej nehnuteľnosti a nejedná sa o tvrdenia vzťahujúce sa inú nehnuteľnosť, z ktorej výstavbou započali žalobcovia už skôr (najmä vzhľadom na veľký časový odstup, na ktorý poukazujú aj žalobcovia).

44. Odvolací súd zároveň poukazuje na tú skutočnosť, že žalobcovia sa odsťahovali do Českej republiky, kde nadobudli aj trvalé bydlisko, pričom mali vedomosť, že v predmetnej nehnuteľnosti bývajú manželia D. a žiadnym spôsobom túto skutočnosť nenamietali ani sa ju nesnažili zmeniť. Rovnako je zrejmé, že po smrti manželov D. (v rokoch 1984 a 1985) v predmetnej nehnuteľnosti ostali bývať žalovaní, ktorú skutočnosť tiež žalobcovia žiadnym spôsobom nenapádali, a to až do roku 2016. Zo žiadnych dôkazov nevyplýva, že by sa žalobcovia správali k predmetnej nehnuteľnosti ako vlastníci, naopak z vyššie uvedených skutočností sa javí viac ako pravdepodobné, že sa za vlastníkov nepovažovali.

45. Odvolací súd upriamuje pozornosť aj na tú nespornú skutočnosť, že žalovaní nadobudli v roku 1989 pozemok, na ktorom sa stavba nachádza, do osobného užívania, pričom právo osobného užívania pozemkov malo podľa § 198 presne účelové určenie, ktoré tvorilo základný znak tohto práva. Z povahy a účelu práva osobného užívania pozemku vyplýva, že ak sa zriaďuje k pozemku, na ktorom už stavba stojí, musí stavba spĺňať kritériá osobného vlastníctva, resp. musí ísť o tam postavený dom v osobnom vlastníctve. Ak by však išlo o pozemok zastavaný domom, ktorý tvorí predmet súkromného vlastníctva, nie je možné k nemu zriadiť právo osobného užívania, pretože by to bolo v rozpore s funkciou tohto práva (R-120/1967).

46. Konceptia Občianskeho zákonníka platného v rozhodnom čase vychádzala zo zásadnej spätosti vlastníctva stavba (rodinného domčeka, chaty a garáže), resp. vlastníctva bytu s právom osobného užívania pozemku (§ 198 ods. 1 a § 218 ods. 1). Táto zásada, ktorú uznávala aj súdna prax (R-84/1967 a R-78/1969), znamenala, že subjektom práva osobného užívania pozemku a subjektom vlastníckeho práva k stavbe, ktorá sa na ňom nachádza, môže byť len jeden a ten istý občan. Bolo by v rozpore s účelom a povahou práva osobného užívania pozemkov, ak by sa toto právo zriadila jednému občanovi a vlastnícke právo k stavbe, ktorá na pozemku stojí by patrilo inému občanovi alebo organizácii. Aj v prípade dedenia sa uplatňovala zásada, že osobným užívateľom pozemku a vlastníkom stavby na pozemku postavenej má byť jeden a ten istý občan (R-84/1967). Vzhľadom na to, že v čase pridelenia pozemku do osobného užívania žalovaným už predmetný rodinný dom na tomto pozemku bol postavený, je zrejmé, že aj štát uznával vlastnícke právo žalovaných k predmetnej stavbe v čase pridelenia pozemku (právo osobného užívania pozemku bolo možné zriadiť aj k pozemkom, na ktorých tieto stavby už boli vystavané). Ani v tom čase žalobcovia neuplatňovali svoje tvrdené vlastnícke právo a nepodali žiadne námietky.

47. Za správnu považuje úvahu súdu prvej inštancie, že tvrdenie žalovaných o odkúpení rodinného domu bolo akceptované aj štátom, čo vyplýva z rozhodnutia Okresného národného výboru v Spišskej Novej Vsi č. 1065/89 zo dňa 23. 1. 1990, ktoré bolo vydané v rámci stavebného konania, kedy žalovaní podali žiadosť o vydanie stavebného povolenia na novostavbu rodinného domu na parc. č. XXX, ktorá už bola v tom čase v ich bezpodielovom spoluvlastníctve.

48. S poukazom na uvedené odvolací súd považuje rozhodnutie súdu prvej inštancie za vecne správne, nakoľko žalobcovia neunesli dôkazné bremeno na preukázanie svojho vlastníckeho práva vo vzťahu k spornej nehnuteľnosti.

49. K odvolacím námietkam žalobcov vzťahujúcim sa na tvrdenú absolútnu neplatnosť kúpnej zmluvy, ktorou mali žalovaní nadobudnúť vlastnícke právo k predmetnej nehnuteľnosti, odvolací súd uvádza, že predmetom konania nebolo určenie či žalovaní sú alebo nie sú vlastníckmi predmetnej nehnuteľnosti a preto tieto námietky nemohli ovplyvniť vecnú správnosť preskúmaného rozhodnutia. Pre posúdenie

otázky určenia vlastníckeho práva žalobcov je právne irelevantný prípadný záver o neplatnosti právneho úkonu - kúpnej zmluvy, na základe ktorej mali žalovaní nadobudnúť spornú nehnuteľnosť od N. D.

50. Zo všetkých uvedených dôvodov odvolací súd napadnutý rozsudok ako vecne správny v zmysle § 387 ods.1 CSP v celom rozsahu potvrdil.

51. O trovách konania bolo rozhodnuté podľa § 396 ods. 1 CSP v spojení s § 255 ods. 1 a §262 ods. 1, 2 CSP. Žalobcovia neboli v odvolacom konaní úspešní, preto im nevzniklo právo na náhradu trov odvolacieho konania, takéto právo vzniklo úspešným žalovaným. Nakoľko žalovaným preukázateľne v odvolacom konaní žiadne trovy odvolacieho konania nevznikli, odvolací súd rozhodol tak ako je to uvedené v enunciiate tohto rozsudku a stranám sporu náhradu trov odvolacieho konania nepriznal.

52. Krajský súd v Košiciach rozhodol v senáte pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku odvolanie nie je prípustné.

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 CSP).

Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak

- a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
- b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu,
- c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,
- d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
- e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo
- f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§ 420 CSP).

Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,

- a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,
- b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo
- c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne (§ 421 ods. 1 CSP).

Dovolanie v prípadoch uvedených v odseku 1 nie je prípustné, ak odvolací súd rozhodol o odvolaní proti uzneseniu podľa § 357 písm. a) až n) (§ 421 ods. 2 CSP).

Dovolanie podľa § 421 ods. 1 nie je prípustné, ak

- a) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení neprevyšuje desaťnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
- b) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení v sporoch s ochranou slabšej strany neprevyšuje dvojnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
- c) je predmetom dovolacieho konania len príslušenstvo pohľadávky a výška príslušenstva v čase začatia dovolacieho konania neprevyšuje sumu podľa písmen a) a b).

Na určenie výšky minimálnej mzdy v prípadoch uvedených v odseku 1 je rozhodujúci deň podania žaloby na súde prvej inštancie (§ 422 ods. 1,2 CSP).

Dovolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné (§ 423 CSP).

Dovolanie sa podáva v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plynie znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy. Dovolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo v lehote podané na príslušnom odvolacom alebo dovolacom súde (§ 427 ods. 1,2 CSP).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§ 428 CSP).

Dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§ 429 ods. 1 CSP).

Povinnosť podľa odseku 1 neplatí, ak je

- a) dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- b) dovolateľom právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- c) dovolateľ v sporoch s ochranou slabšej strany podľa druhej hlavy tretej časti tohto zákona zastúpený osobou založenou alebo zriadenou na ochranu spotrebiteľa, osobou oprávnenou na zastupovanie podľa predpisov o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou alebo odborovou organizáciou a ak ich zamestnanec alebo člen, ktorý za ne koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa (§ 429 ods. 2 CSP).

Rozsah, v akom sa rozhodnutie napáda, môže dovolateľ rozšíriť len do uplynutia lehoty na podanie dovolania (§ 430 CSP).